APPENDIX-I (A)

A relevant portion from the application by Dhangars to Kolhapur District Collector in 1978. This will highlight the present living conditions of Dhangars in Kolhapur District.

श्री. ल.रा. हजारे,
अध्यक्ष - कृति समिती,
महाराष्ट्र राज्य धनगर
समाजोन्नती मंडळ,
इजि. ५२-५१०, ई वॉर्ड,
राजारामपुरी, दौलतनगर,
कोल्हापूर.

४ मे, १९७८.

प्रति :

मा. जिल्हाधिकारी,
कोल्हापूर.

स.न.वि.वि.

महाराष्ट्रातील ९० लाखांवर संख्या असणाऱ्या धनगर समाजाची आर्थिक, शैक्षणिक, सामाजिक, राजकिय, सांस्कृतिक, औद्योगिकदृष्ट्या प्रगती व्हावी. यासाठी धनगर जातीला अनुसूचित जमात म्हणून घोषित करावे ही आमची प्रमुख मागणी आहे.

प्रमुख मागण्या :

धनगर समाजाच्या विकासासाठी आमच्या खालील मागण्या शासनाने तातडतीब मंजूर कराव्यात अशी आमची मागणी आहे :

१) धनगर समाजाच्या शेड्युल्ड ट्राईब्जमध्ये समावेश करावा.
२) शेळ्या मेंढ्यासाठी मुलकी पड, जंगल खात्याची जमीन मिळावी.
३) शेळ्या मेंढ्यांना चोरांपासून संरक्षण मिळावे.
४) शेळ्या मेंढ्यांना धोकादायक असणाऱ्या रानटी जनावरांचा बंदोबस्त करावा.
५) शेळ्या मेंढ्यांच्या औषध पाण्याची सोय व्हावी.
६) धनगर लोकांना घरासाठी गावठाण व गायरान जागा मोफत मिळावी.
७) शहरात धनगर समाजाच्या विद्यार्थ्यांसाठी बांधावयाच्या वसतिगृहासाठी मोफत जागा मिळावी.
८) शेळ्या मेंढ्यांच्या खरेदीसाठी राष्ट्रीकृत बँकांकडून माफक व्याजाचे कर्ज तातडीने मिळावे.
९) या समाजाच्या घरबांधणी योजनेस कोल्हापूर शहर हद्दीतील जागा मिळावी.
१०) नगरपालिका हद्दीतून ये-जा करताना आकारला जाणारा जकात कर रद्द करावा.
११) डोंगरी धनगरांना कसण्यासाठी व घरांकरिता जंगल हद्दीतील पडीक जमीन मालकी हक्काने मिळावी.

२४ वर्षे अहवाल कार्यवाही नाही :

१९५२-५३ साली भारत सरकारने कालेलकर मागासवर्ग आयोग नियुक्त केले होते. सदर कमिशनने धनगर समाजाची मागासवर्गात गणना व्हावी अशी

केंद्र सरकारला शिफारस केली आहे. परंतु दुर्दैवाने गेली २४ वर्षे हा अहवाल केंद्राकडे धुळ खात पडला आहे. या अहवालाची छाननी करुन यंदा कमिशनने सादर केलेल्या अहवालाची अंमलबजावणी व्हावी यासाठी संघटनेने प्रयत्न करुनही ही मागणी मान्य झालेली नाही.

महाराष्ट्र शासनाचा पाठिंबा :

धनगर समाजाला मागासलेल्या वर्गाच्या कोणत्याच सवलती मिळत नसल्याने हा समाज शैक्षणिक, व इतर आवश्यक गोष्टीना कसा वंचित झाला आहे. याची खात्री महाराष्ट्र शासनाला संघटनेने पटवून दिल्यावर शासनाने समाज कल्याण खाते ओ.बी.सी. नं. १०५९-५८६११ दिनांक २८-६-१९६९ ने धनगर समाजाचा शेड्युल्ड ट्राईब्जमध्ये समावेश करण्याची शिफारस केली आहे.

जनता पक्षाही सामील :

महाराष्ट्र जनता पक्षाने २३-२४ एप्रिल, १९७७ रोजी खंडाळा येथील बैठकीत महाराष्ट्रातील धनगर समाज हा आदिवासी असून त्याची गणना अनुसुचित जमात म्हणून करावी या आशयाचा एकमुखी ठराव केला आहे.

धनगर समाज हा आर्यांच्या अगोदरपासून डोंगर भागात जिथे निवारा मिळेल तिथे वास्तव्य करुन रहात आहे. त्या त्या काळात झालेल्या स्वातंत्र्य युध्दांत धनगर समाजाने भाग घेतला. परंतु कायम स्वरुपाचे स्थैर्य या समाजाला लाभले नाही. ब्रिटीशांच्या आगमनानंतर हा समाज देशातील निरनिराळ्या भागात वास्तव्य करुन रहात आहे.

स्वातंत्र्याच्या ३० वर्षांच्या कालानंतरही तो आर्थिक, शैक्षणिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक व औद्योगिकदृष्टया सुध्दा अत्यंत मागासलेला आहे. १९६१ च्या खानेसुमारी प्रमाणे धनगर समाजात साक्षरतेचे प्रमाण साधारणत: पुरुषात शे. २ व स्त्रियांत १ टक्का आढळते.

डंगे धनगर :

डंगे धनगर (डंग-जंगल-जंगलात राहाणारा) हा पिढयानपिढया डोंगराळ व जंगल भागात वास्तव्य करून रहात आहे. हा समाज आजही ग्राम वस्तीपासून दूर जंगल भागात (फॉरेस्ट हद्दीत) केंबळ्याची व गवताची छप्परे करून रानटी अवस्थेत रहात आहे. तो जंगल भागात गुरे व शेळ्या पाळून, लाकडाच्या मोळ्या, करवंदे व औषधी वनस्पती विकून कसेतरी गुजराण करीत आहे. स्वत:च्या मालकीचे घर जागा अगर पोट भरून खायला जमीन सुध्दा नाही. त्यामुळे सततच भटके जीवन जगावे लागत आहे.

मेंढपाळ धनगर :

मेंढपाळ धनगर समाज हा बहुसंख्येने ग्राम निवासीही नसून रानोमाळ शेळ्यामेंढ्यांच्या चराऊ रानासाठी भटकणारा आहे. शेळ्या मेंढ्या पालन करणे हाच एकमेव पिढयानी पिढया चालत आलेला धंदा आहे. शेळ्या-मेंढ्या पालन करून कसेतरी जीवन जगत आहे. शेळ्या मेंढ्यांच्या उपजिवीकेसाठी त्याला सतत ऊन, वारा, पाऊस या नैसर्गिक आपत्तींना तोंड देत मुलाबाळासह भटकावे लागते. स्वत:च्या मालकीची अगर सरकारी मालकीची चराऊसाठी राखीव कुरणे नसलेने वर्षातून ८-९ महिने कुटुंबासह बाहेरगावी जावे लागते. त्यामुळे सारेच जीवन अस्थिर व भटकेच राहिले आहे.

मोल मजुरी करणारा धनगर :

सध्याच्या काळात चराऊ रानाअभावी शेळ्या-मेंढ्यांचा धंदा करणे कठीण झालेने या अज्ञानी धनगरांना शेळ्या-मेंढ्यापासून वंचित व्हावे लागले आहे. पिढीजात मेंढ्या पालनाचा धंदा करीत असल्यामुळे व इतर धंद्याचे ज्ञान नसलेने मोलमजुरी, हमाली व वेट बिगारीच करावी लागत आहे. नियमित रोजगाराची शाश्वती नसल्याने अर्धपोटी राहून कसेतरी जीवन जगावे लागत

आहे. अशा बिकट परिस्थितीत तो आपल्या मुलामुलींना कोठून नी कसे शिक्षण देणार ?

अशा बिकट परिस्थितीशी टक्कर देत महाराष्ट्रातील धनगर समाज हा आपले भकास नी नटके जीवन स्वतंत्र्याच्या ३० वर्षांनंतरही जगत आहे.

अशा या धनगर समाजाच्या शेड्युल्ड ट्राईब्जमध्ये समावेश करून मागासवर्गाच्या सर्वच सवलती उपलब्ध करून देऊन सुधारण्यास संधी प्राप्त करून द्यावी अशी आमची महाराष्ट्र धनगर समाजाच्यावतीने कळकळीचे आवाहन करीत आहोत.

आपला विश्वासू,

सही-

अध्यक्ष,

महाराष्ट्र राज्य धनगर समाजोन्नती मंडळ, शाखा कोल्हापूर जिल्हा कृति समिती.

APPENDIX-I (B)

Plea for inclusion of Dhangar Samaj with all its sub-castes in 'Scheduled Tribes'.

MAHARASHTRA RAJYA DHANGAR SAMAJONNATI MANDAL

Reg. No. BOM-402/Pune,
O.N. 136/21-7-1980

Shri L.R. Hajare,
General Secretary,
Maharashtra Rajya
Dhangar Samajonnati
Mandal EG,
52/590 E-Ward,
Rajarampuri, Daulatnagar,
Kolhapur.

Date :

To:

The Hon. Secretary,
Backward Class Corporation,
Central Government,
5, Dr. Rajendra Prasad Road,
NEW DELHI.

Sub:- Inclusion of the Dhangar Samaj in the Scheduled Tribes -

Ref:- 1) Commission appointed by the Union Government for the Backward Class.

2) Our application No. 129 dated 13-10-1978 submitted to the Parliament, Parliament House, Annexe, New Delhi.

Respected Sir :

Regarding the inclusion of the Dhangar Samaj and its all subcastes, which are quite backward economically, socially, educationally, culturally and politically, but

not included in the backward Class, we are submitting as under :

We enclose herewith a copy of the application already submitted to the Parliament Joint Committee appointed under Schedule Castes and Schedules Tribes orders (Amendment) Bill, 1978.

Dhangar Samaj in the Maharashtra lives in the hilly area and has to do the business of tending the sheep, collecting fire wood, honey, bery etc. However, it is not settled anywhere and this Samaj had been staying in the forest areas. As the above activities of the Samaj are not paying it sufficiently, it remained a backward in all fields.

It is quite surprising, despite the repeated request made to the Commissions appointed by the State and Central Government. Dhangar Samaj is not included in the list of the Scheduled Caste and Scheduled Tribes to raise their standard and to make them settled.

Under its order No. C.B.C. 1467/M/Secretariate extension House, Bombay-32 dated 13-10-1967, the Maharashtra Government declared the list of other backward castes sub-castes. In 180 other backward castes and sub-castes as declared above the Dhangar Samaj is also included. For the other backward caste 10% seats are reserved in the State Government services. However, it is regretted, this Dhangar

Samaj has not been received any benefit from this reservation. These concession are quite in sufficient.

In the Districts of Bhandara and Buldhana of Vidarbha State which was the part of the Central Provices previously, the Dhangar Samaj was included in the Scheduled Caste vide Circular No. ATC 21321 Nagpur dated 7-10-1958. However, this Samaj was excluded from the list of Scheduled Castes subsequently and the reason is not known. Perhaps, through oversight this might have happened.

No 'Dhangar' Caste in Maharashtra.

In the existing list of the scheduled caste and tribes the caste known as 'Dhangar' is also included. There is no such caste however, existing in the Maharashtra State. We are of the opinion that instead of putting the word 'Dhangar' the word 'Dhangad' has been put in the list. The real and pronounciation is 'Dhangar' and not 'Dhangad'. We appeal consider this seriously and to include Dhangar caste and all its sub-castes in the scheduled tribes.

The Khatik, Bhoi and Dhobi Samaj are included in the list of the scheduled castes later on by considering that these castes were knwn to be backward classes in Bhandara and Buldhana District of Maharashtra, previously.

We earnestly request you to consider our application very sympathetically. A copy of the application mentioned in the reference (2) is enclosed herewith for your information.

We will be very happy to submit any further information you may need before taking the final decision in the matter.

Thanking you,

Yours faithfully,

Sd/-

General Secretary,
Maharashtra Rajya Dhangar
Samajannoti Mandal.

The relevant portion from the application by the Dhangars to get themselves included in Scheduled Castes.